

מסורת הש"ס

א) נלעיל גא. ופי"ג,
ב) כמזכות לת. א) מסכת
בכ. ד) נפי"א דרנלא וכן
הנתיב יע"ז, ט) נלעיל ו:
קמן פה. ו) גי' רש"ל
רנב, ו) ניקדא כד,
ז) נלעיל ה. ט) עין
רש"ה,

תורה אור השלם

- משפט אָהר יִהְיֶה לכם כּוֹר בַּאֲזָרְחִי יִהְיֶה כִּי אָנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. ויקרא כד כב
- שָׁבַר תַּחַת שִׁבְרֵ עֵץ תַּחַת עֵץ שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִנְתֵּן בּוֹ: ויקרא כד כ
- וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשֶׂה לוֹ: ויקרא כד יט
- וְלֹא תַחַת עֵץ עֵינֶךָ נִפְשׁ בְּנִפְשׁ עֵץ בַּעֲן שֵׁן בַּשֵּׁן יָד בְּיָד רִגְלִי בְּרִגְלִי: דברים יט כא
- וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר וָמָס לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו וּבִעֲרַת הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט ט
- עַן תַּחַת עֵץ שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רִגְלִי תַּחַת רִגְלִי: שְׂמוֹת כא כד
- וְאָם אֶסּוֹן יִהְיֶה וְהִתְקֶה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: שם כג
- כִּיְהִי תַחַת כִּיְהִי פָצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: שְׂמוֹת כא כה
- אִם יָקוֹם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנָקָה הַמִּפְקֶה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: שְׂמוֹת כא יט
- אִז נִדְעָה כִּי שׁוֹר נִגָּח וְהִתְחַל שִׁלְשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרוּ בַעֲלָיו שִׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַתּוֹת יִהְיֶה לוֹ: שְׂמוֹת כא לו
- וְאָם אֶסּוֹן יִהְיֶה וְהִתְקֶה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: שְׂמוֹת כא כה
- וְהָתָן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עֲמָה לְאָבִי תִנְעַר חֲמִישִׁים כִּסְף וְלוֹ תִתֶּנָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוֹכַל שִׁלְחָה כָּל יְמֶיהָ: דברים כב כט

הגהות הב"ח

ב) גמ' עין ממש אמרת
הרי שהיה סומא: (ב) שם
אביי אמר אמילא:

רבינו חננאל

הא דתניא ר' שמע' בן יוחאי אומ' הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקטע וכול', ודחינן לה, היכא דאיפשר איפשר היכא דלא איפשר לא איפשר ופטרין ליה. הא דתנן דבי ר' ישמע' אמ' קרא כן ינתן בו בחובל ואין נתינה דכת', בכל מקום אלא ממון, דכדת' ונתן לאבי הנערה חמשים כסף.

ורדחינן, או הכי האי דכתב ואיש כי יתן מום בעמיתו, האי נתינת ממון היא נתינת מום היא, והיא החבלה. ואמר', דבי ר' ישמעאל קרא יתירא קא דרשי, כן ינתן בו מופנה הוא, לא אתא אלא לאשמועינן נתינת ממון הוא. דבי ר' תנא, יד ביד דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון. ואוקימנא דר' (אמי) [נמין] קרא יתירא דריש. אביי יליף לה מתנא דבי חזקיה, עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין. ודחו לה הכי, או אמרוה דיוכל לקבל לעוורי עניה ולא לימות,

קטן שהרג אדם ננס שהרג את הגדול: קיטע וקיטע היאך אני קורא נו'. וכי תימנא הכא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שזה: ופטרין ליה. בזלא כלום והוי משפט שזה או ליטול אצר ממנא או לפטור לגמרי: מאי עבדינן ליה. הא עדות שאי אתה יכול להזימה דהא אי משתכחי עדים וזוממים פטורים דגזרנא קטילא צעו למקטל והלכך איהו נמי פטור והכי אמרינן צאלו הן הנשרפין (פסהדרין דף עה.). יד ביד. גבי עד וזומם כתיב ואשמועינן דלס העיד צליש פלוני שקיטע יד כזיור משלם ממון הניתן מיד ליד: במקום נוק. ואע"פ שיש שם תשלומי הנזק משלם אף העזר ומקרא יתירא קרינש דהא כתיב כויה תחת כויה למנא לי פלע תחת פלע. וכויה וחזורה מנריש לקמן ופי"ן: ואילנא איניש דלא מפנן נו' נפקא מינה. מפלע תחת פלע למיתב ליה היאך דביני ביני: הייא. מהר. כמו אשור הייא במסכת שבת (דף קט:). אלא צמזיק. עינו של מזיק ציימינן כמה הוא שזה לימכר עכשיו וכמה הוא יפה בלא עין וסיינו ממנא דקאלמר עינו של מזיק נישומה תחת עינו של נזיק: וחמור אין משלם אלא נוק. כדלמרנין

בפ' ב' (דף כו.) איש צעמיתו» ולא

שור צעמיתו: והא קמחייבנא ליה לניוקא. אתה חז ומריע לו שמוחל אתה על חגלותיו דהא תשלומין של מניוק הן ולא שלך כדתינא לקמן (דף יז:). קטנים יעשה להם סגולה:

דאלם. לנעם וכסם: כל הנישום כעבד. הואיל ודבר שאין קצוב הוא אין גוצין אותו בצבל. וטעמא מפרש לקמן: דאי מפס. הכי אמר להו שומו ליה והיוס או למחר אם יתפס משלו יעכבנו: נוקי שור צשור. נוקי שור צצלו לו על ידי השור: נוקי שור צאלס. נוקי שור צשור. נוקי אדם צשור. נוקי אדם צשור. אדם צשור על ידי שור דעזי למשיימיה כעצדא: אלהים

דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא

תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור גילף תחת תחת דכתיב ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנוקין ואין דנין נזקין ממוסא אלא אמר רב אשי ¹⁰ונתת נפש תחת נפש אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה אלא אמר רב אשי ¹¹מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונויקין מנויקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש שלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר ¹²רבה לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמין אותו בניוק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר להו זילו שומו ליה נוקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דזילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גריל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא ידאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נוקי שור בשור ונוקי שור באדם נוקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נוקי אדם באדם ונוקי אדם בשור וישור באדם נמי

החובל פרק שמיני בבא קמא

פר.

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ושאר אמוראי סברי דלאוה ג"ש לענין מיטבדי) ואין להוילא מג"ש עין תחת עין מפשטיה דמשמע עין ממנא אלא מדרשא אחריתא: אלא ברמזיק. דס"ל לרבי אליעזר דהוי ככופר * דמשלם דמי מזיק דרממנא קרייה כופר אצל אתה לוקח כופר כו' ט) ותנאי

דלעיל ס"ל דדוקא ככופר משלם דמי מזיק משום פדיון נפשו:

זי"ו שומו ליה ד' דברים. היה סצור דלדס הזיקו ואזתו קטן כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלס: קנסא

שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש ב) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרין ליה דאי לא תימא הכי טרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר *ופטרין ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא ²כן ינתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא מעתה ³כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב ⁴ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה בן יעשה לו כן ינתן בו למנא לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למנא לי ב) אידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא י"ד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה י"גל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב ⁵ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למנא לי ש"מ ממון רגל ברגל למנא לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי ט) אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה ב) דתנא דבי חזקיה *עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות ב) אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה ב) דרבה אמר אמר קרא ⁷פצע תחת פצע ב) ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי נפקא מינה למתבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא י"רפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך

דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא *עין תחת עין וכתיב התם *שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור גילף תחת תחת דכתיב ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנוקין ואין דנין נזקין ממוסא אלא אמר רב אשי ¹¹מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונויקין מנויקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש שלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר ¹²רבה לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמין אותו בניוק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר להו זילו שומו ליה נוקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דזילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גריל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא ידאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נוקי שור בשור ונוקי שור באדם נוקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נוקי אדם באדם ונוקי אדם בשור וישור באדם נמי אלהים בעינן וליכא נוקי שור בשור וישור באדם נמי אלהים

דרבא ואמ' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבד הנמכר בניוק אלא במזיק. ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא, ודן רב יהודה לשום אותו כעבד ולשלם בעל החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפיקי לא מפקינן מיניה, דקומא לן כרבא דאמ' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (או) [דאין] תפש הניזק ממון המזיק לא מפקינן מיניה אלא שמינן ליה ומחלטינן ליה. רבא לטעמיה דאמר נזיקי שור בשור [נזיקי שור באדם]. כגון שהזיק האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענן איים וליכא, פירי' דיין דמיתקרי איים, בחוצה לארץ ליכא,

עין משפט
נר מצוה

י א מיי' פ"ב מהלכות
רוזא הלכה ט ופי"ב
מהל' עדות הלכה ו:
יא ב מיי' פט"ז מהלכות
סנהדרין הלכה י:
יב ג מיי' פ"ה מהלכות
סנהדרין הלכה י סמג
עשין לה טוח"מ פ"א:
יג ד מיי' שס הלכה ז
סמג שס טו"ע ח"מ
פ"א סעף ה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאי עבדינן
ליה וכו' עדות שאי אתה
יכול להיחשב. ק"ל כיון
דהוא עדות שאילא יוכל
להימה לא מיקרי עדות
ואמרי שמה צלמא לא הרג
א"כ מאי פטרין הא שפיר
מתקיים משפט אחד אלא
דפטרינן ליה דלכלא עדות
דהרג וכו': תד"ה אלא
ברמזיק וכו' דמשלם דמי
מזיק. נלעיל דף ע"א:

מוסף רש"י

אמדוהו ומת תחת ידו
פטור. דשלים כ"ד הוא,
ואמון (מכות ט). ילא
האלך שמה את גזו ושלם
כ"ד (מכות כב.). ליתן
צער במקום נזק. דלפילו
דלילכא מן משלם
נמי צער. דלא מיתנא
צער דכתיב דתמנא היינו
דלילכא מן. כגון כוואל
בשפיר על אפרטו דלא
לפתחיה ממקסיה (ע"ד
כו:) שאע"פ שנתן לו דמי
ידו אין פטורים אותו מן
הצער לומר הואיל וקניד ידו
יש עליו לתכסה בכל מה
שילקא, אלא אומרים ש' לו
לתכסה כסם שאינו מלשער
כל כך חס חכמה צנחל
וליעזר (שמות כא כה).

רבינו חננאל (המשך)

לה מפצע תחת פצע ליתן
צער במקום נזק. ודחו לה
הכי, כגון שהחובל בבור
לאינו חושש בזה החבלה
עלי'. כל כך והחובל
יש לו צער גדול מזו
החבלה, שצריך להוציא
מן החובל מה שהוא ביני
ביני ולתתו לחבבל, וזה
הוא צער במקום נזק. וכך
לדברי ר' פפא שהחובל
עשו לו כאשר עשה,
הוציא עינו כאשר הוציאו
ועלתה ארוכתו ונתרפא
מהרה. וזה פירוש סליק
בישריה הייא. והנחבל
לא עלתה עורין ארוכתו,
שחייב החובל לתת לו
ער שיתרפא. רב אשי אמ'
אתיא תחת תחת וכול'.
ואסיקנא, אתיא תחת תחת
מתחת אשר ענה דהוא
ממון והוא אדם מאדם.
תניא ר' אליעזר אומ' עין
תחת עין ממש. ר' אליעזר
חולק עליהם כולם. ופירק
רב אשי לאוקומי פירוקיה

ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא, ודן
רב יהודה לשום אותו כעבד ולשלם בעל
החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי
תפס, אבל אפיקי לא מפקינן מיניה,
דקומא לן כרבא דאמ' כל הנישום אין
גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין
גובין, [נזקי שור באדם]. כגון שהזיק
האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל
בלבד. ואף על גב דבענן איים וליכא, פירי'
דיין דמיתקרי איים, בחוצה לארץ ליכא,